

Тимощук Н.М.

кандидат філологічних наук, доцент,

Вінницький державний аграрний університет

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНО СПРЯМОВАНОГО НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНІЙ МОВІ В АГРАРНОМУ ВНЗ

Стаття присвячена особливостям професійно спрямованого навчання іноземній мові в аграрному університеті.

The article is devoted to the peculiarities of professional teaching of foreign language at agrarian university.

Перехід до ринкових відносин, нові соціально-економічні умови розвитку України, її входження до світового співтовариства спонукають до змін в усіх сферах суспільного життя, зокрема в системі освіти, яка є основою відтворення інтелектуального й духовного потенціалу народу, слугує потужним засобом розв'язання проблем науково-технічного розвитку, національного відродження, професіоналізації життя країни.

Тому перед освітніми закладами постає відповідальне завдання – забезпечити високопрофесійну підготовку фахівців, здатних розв'язувати складні проблеми розбудови демократичної держави. Беручи до уваги превалювання аграрного сектору в економіці України, особливої актуальності набуває проблема підготовки спеціалістів сільськогосподарського профілю, які мають значний вплив на економічне життя суспільства.

Рівень володіння іноземними мовами спеціалістами аграрного профілю безперечно впливатиме на підвищення конкурентноздатності вітчизняних сільськогосподарських і переробних підприємств. У зв'язку з цим одним з головних завдань вищої школи, відповідно до Національної доктрини розвитку освіти, державної Концепції професійної освіти, Законів України «Про освіту», «Про вищу освіту», відбувається поширення іншомовної професійної підготовки спеціалістів. Специфіка іноземної мови як навчального предмета та особливості її викладання в аграрних вищих навчальних закладах (різний рівень мовної компетентності студентів, відсутність природного мовного середовища, обмеженість курсу за кількістю

годин, значний обсяг навчального матеріалу, недосконале методичне забезпечення) зумовлюють пріоритетне завдання формування професійних якостей «цілісної культурно-мовної особистості» (М. Гордієнко, Ю. Долматовська, С. Коломієць). Усвідомлюючи актуальність означеної проблеми, дослідники (Г. Боярко, Н. Винокурова, О. Гладішева, С. Мусейчук, В. Пермінова, С. Шеремет та ін.) пропонують різноманітні інноваційні технології формування професійного мовлення студентів у вищих навчальних закладах України.

Зважаючи на те, що автор статті працює у вищому навчальному закладі аграрного профілю, цією публікацією ми маємо на меті запропонувати шляхи підвищення якості професійної підготовки студентів сільськогосподарського профілю в процесі опанування іноземними мовами.

Відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів аграрних вищих навчальних закладах основною метою навчання іноземній мові професійного спілкування є формування необхідної комунікативної спроможності у сферах професійного й ситуативного спілкування в усній і письмовій формах, навичок практичного володіння іноземною мовою в різних видах мовленнєвої діяльності в обсязі, що обумовлена професійними потребами; оволодіння новітньою фаховою інформацією через іноземні джерела.

Викладачеві іноземної мови слід розвивати усі види мовленнєвої діяльності (аудіювання, говоріння, читання і писемне мовлення) задля придбання реципієнтами стійких спеціалізованих навичок; надати пріоритетного напрямку комунікативному підходові; використовувати автентичні мовні матеріали, вітчизняні та закордонні навчальні посібники, сучасні аудіо-, відео- й мультимедійні матеріали, які сприятимуть формуванню навиків професійного спілкування; проводити контроль знань студентів на всіх етапах навчання.

Підготовка молодого спеціаліста пов'язана з ґрунтовним оволодінням лексику майбутньої спеціальності, тому під час вивчення іноземних мов потрібно враховувати спеціалізацію студента вже на першому курсі. Професійна спрямованість досягається в процесі мовної діяльності, зокрема читанні та перекладі фахових текстів, враховуючи як лексикологічний, так і лінгвістичний аспекти. На нашу думку, надзвичайно важливим є оволодіння загальною сільськогосподарською термінологією, а також прийнятою в конкретній галузі: агрономія, економіка АПК, технологія виробництва та переробки продукції тваринництва, зооінженерія, екологія тощо. Особливу увагу викладачеві слід звернути на багатозначні слова-терміни, скорочення,

які є частотним явищем спеціалізованої літератури. З цією метою здійснюється відбір лексичного матеріалу з урахуванням майбутнього фаху студентів, створюються словники-мінімуми, розробляються методичні вказівки та посібники з конкретної спеціальності тощо.

Навчаючи студентів немовного закладу іноземної мови, як правило, використовують науково-популярні статті, котрі відповідають майбутньому фахові реципієнтів. У навчальному процесі аграрного університету робота з цим матеріалом має такі завдання:

- ✓ ознайомлення з аграрними науковими публікаціями,
- ✓ з'ясування нових тенденцій зарубіжних сільськогосподарських досліджень;
- ✓ пошук і підбір матеріалів для наукової та практичної діяльності.

Внутрішньою умовою читання науково-популярної літератури є комунікативно-пізнавальна діяльність. Науково-популярні статті мають свій формально-логічний стиль з притаманними лише їм закономірностями. З перших занять слід привчати студентів до аналізу характерних для науково-популярних текстів граматичних та лексичних особливостей. Рекомендовано вводити новий граматичний матеріал, використовуючи простий матеріал спеціальної лексики. Оскільки граматику науково-популярної літератури тяжіє до пасивних, безособових і неособових конструкцій, а також перманентним явищем є складнопідрядні та складносурядні речення, саме цим граматичним конструкціям слід надавати більше уваги порівняно з вивченням інших морфологічних і синтаксичних особливостей іноземної мови. Тому професійно орієнтоване читання є одним із пріоритетних видів мовної діяльності у навчанні студентів аграрних ВНЗ, оскільки саме воно дозволяє майбутнім фахівцям користуватися усіма необхідними засобами інформації, також пов'язане зі стилістичними аспектами мови науки, семантичними ускладненнями та перетвореннями.

Як демонструє досвід, самостійна робота студентів залишається одним з ефективних способів розширення термінологічного вокабуляру студента, проте доцільним є не лише читання та переклад текстів фахового спрямування, але й загального характеру. Організована відповідним чином самостійна робота з цими групами текстів знайомить їх з новою інформацією в аграрній галузі, сільськогосподарською термінологією, сприяє формуванню самоуправління та самоконтролю в іншомовній діяльності, таких професійних якостей особистості, як самостійність та ініціативність.

Позакласна робота з іноземних мов також спрямована на розширення та удосконалення практичних умінь та навичок у сфері іншомовної комунікації.

Для її успішного проведення у вищому навчальному закладі слід організувати навчальний процес таким чином, щоб він суттєво різнився від аудиторних занять, міг дійсно зацікавити студентів. Серед найрізноманітніших форм організації позакласної аудиторної роботи студентів чільне місце належить гурткам з розвитку комунікативних навичок та науково-дослідницького напрямку. Освітні цілі досягаються шляхом удосконалення навиків та умінь з усіх аспектів іноземної мови (у сфері фонетики, лексики, в усіх видах усної та писемної діяльності студентів). Заняття мають, як правило, краєзнавче спрямування, тому необхідно проводити їх відповідно до особистісного досвіду та кругозору студентів, враховуючи їхній майбутній фах. Доцільними будуть дискусії щодо особливостей розвитку агропромислового комплексу англomовних країн. Принагідно зазначимо, що велике значення має також самостійний пошук та підбір студентами інформації для опрацювання.

Розвиток комунікативних вмінь студентів відіграє важливу роль у професійному навчанні іноземної мови. Мовленнєві вправи та ситуації, які використовуються під час занять, повинні моделювати типові ситуації реального життя у відповідній сфері професійного спілкування. А. М. Ветхов наголошує на широких дієвих навчально-виховних можливостях даного принципу та підкреслює його великий потенціал до подальшого розвитку [2, 25]. Викладачам слід не лише практикувати монологічне мовлення студентів (опрацювання розмовних тем за фахом), а й розвивати навички діалогічної та полілогічної комунікації. «Показниками сформованості культури мовлення є правильність, точність висловлювань, якість і доступність викладу, чистота і виразність мовлення, багатство мовних засобів, доречність висловлювань, відсутність «слів-паразитів», різноманіття лексики, логічність, стилістична довершеність» [3, 9]. Висока комунікативна обізнаність студента формується в умовах навчальної діяльності й розрізняється як інтегральна якість, що об'єднує особистісні та професійні параметри. Цілеспрямована робота в процесі вивчення іноземних мов стимулює активність реципієнтів і попереджує виникнення комунікативних бар'єрів.

Реалізація комунікативного підходу до навчання іноземних мов студентів немовних спеціальностей визначає побудову курсу загалом та орієнтацію на формування навиків професійного спілкування іноземною мовою. Комунікативна компетенція вважається сформованою, якщо «майбутній фахівець використовує іноземну мову, щоб самостійно отримувати й розширювати свої знання і досвід» [1, 28].

Заняття з дисципліни «Іноземна мова за професійним спрямуванням» мають містити, на нашу думку, вправи на корекцію діалогічних бар'єрів на

основі моделювання типових комунікативних ситуацій, які повністю зорієнтовані на вироблення навичок усного і писемного мовлення на спеціалізованому (сільськогосподарському) матеріалі. Саме тому студентам були запропоновані завдання, які сприяли виробленню вміння висловлювати власні думки; з'ясовувати думки співрозмовника-одногрупника, співрозмовника-викладача; висловлювати згоду та незгоду; виявляти головне; доповнювати, узагальнювати розмову.

Ефективними є також завдання, спрямовані на розвиток навичок дискусійного обговорення з використанням прийомів активного слухання в процесі ведення діалогу іноземною мовою. Вміння вести переговори та дискусію передбачає велику кількість лінгвістичних, інтелектуальних і соціальних умінь і навичок. Тому дискусійне обговорення з використанням прийомів активного слухання дозволяє цілеспрямовано працювати над розвитком таких професійних якостей майбутніх спеціалістів: аналітична схильність, прогностичність, самокритичність, емоційна стабільність. Зокрема студенти факультету менеджменту активно висловлювалися щодо таких тем: «Успішний менеджер – це геній чи працелюб?», «Чи повинен менеджер бути психологом?», «Жінки і бізнес», «Гроші в нашому житті», «Чи роблять гроші нас щасливими?» тощо. Дискусія на тему «Яким повинен бути ідеальний менеджер?», наприклад, проводилася на основі опорних прикметників, що характеризують професійні якості спеціаліста. Завдання полягало в тому, щоб кожен з учасників визначив 5 найважливіших якостей та аргументовано довів їх першочерговість. Потім студенти дискутують, відстоюючи власну точку зору, і визначають 5 основних якостей, притаманних «ідеальному керівникові-управлінцю».

Вивчення іноземної мови невідривне від оволодіння культурою країни, мова якої вивчається, особливостями побуту, традицій, ділового етикету й менталітету носіїв мови. Студентам пропонуються вправи, насичені країнознавчою інформацією. У текстах вводяться реалії англословних країн, переважно Великобританії та США, традиційні форми звертання, особливості поведінки, ведення ділової кореспонденції (Cover Letter, Curriculum vitae and Resume, Inquiry letter, Letter of offer etc.). При доборі навчального матеріалу культурно-країнознавчого характеру слід дотримуватися таких вимог: автентичність, інформативність навчального матеріалу; врахування особливостей побуту, традицій, ділового етикету й менталітету носіїв мови.

З використанням методів проблемного навчання можемо також згадати використання рольових ігор і ситуаційних завдань, які ставлять студентів в умови, коли потрібно вирішувати нестандартні ситуації, комбінувати фаховими знаннями, висувати гіпотези, відшукувати шляхи вирішення проблеми у галузі сільського господарства. Відповідно до методики

проведення означеної форми роботи слід заздалегідь визначити ціль і зміст гри, розподілити ролі між учасниками, розробити критерії оцінювання, а також підготувати необхідний матеріал для імітації ситуації професійної діяльності. Оцінювати діяльність студентів під час ділової гри слід за декількома критеріями: 1) професійна компетентність; 2) мовна компетентність; 3) творчий підхід до реалізації змісту. Ділові ігри є не лише одним із засобів набуття вмінь професійного спілкування, вони також сприяють розвитку емпатії студентів, надаючи можливість студенту поставити себе на місце іншої людини, зрозуміти її позицію та прийняти рішення від її імені. Перераховані вміння не лише розвивають особистість студента, роблячи його більш уважним, розуміючим, але й оптимізують його професійну діяльність.

Останнім часом у викладанні іноземних мов відчувається тяжіння до практичної складової курсу, яка викликає більшу зацікавленість студентів і містить високі стимули для оволодіння навиками іншомовної комунікації при підготовці висококваліфікованих спеціалістів. Використання викладачем активних методів навчання, нестандартних форм роботи, котрі активізують і стимулюють увагу та мислення студентів, значно підвищує мотивацію вивчення іноземних мов загалом.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бородіна Г.І. Комунікативно-орієнтоване навчання іноземної мови у немовному вузі // Іноземні мови. – 2005. – № 2. – С. 28–31.
2. Ветохов А.М. Психолого-педагогическая характеристика современных методов обучения иностранному языку в школе // Іноземні мови. – 2006. – № 1. – С. 25–29.
3. Замкова Н.Л. Формування професійних якостей майбутніх менеджерів зовнішньоекономічної діяльності у процесі вивчення іноземних мов.: Автореферат дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. / Інститут вищої освіти Академії педагогічних наук України. – К., 2005. – 17 с.